

Budget 2019, plan 2020-2021

Dals-Eds kommun

Innehållsförteckning

1	KOMMUNSTYRELSENS ORDFÖRANDE	3
2	OMVÄRLDENS PÅVERKAN	4
3	BUDGETFÖRUTSÄTTNINGAR	11
3.1	KOMMUNENS UTVECKLING	11
3.2	PERSONAL- OCH LÖNEPOLITIK	13
3.3	FINANSIELL ANALYS	14
3.4	FINANSIELLA NYCKELTAL	19
3.5	GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH BALANSKRAVSUTREDNING MED RESULTATUTJÄMNINGSRESERV	21
3.6	KOMMUNENS ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSMÅL (Utdrag ur kommunens Utvecklingsplan 2016-2018 antagen av KF 2015-03-18 §11samt antagen av KF 2018- 03-14 §18 att avse även år 2019)	26
3.6.1	<i>Dals-Ed - här jobbar vi för attraktivitet</i>	26
3.6.2	<i>Hållbarhet ska vara en självklarhet i Dals-Ed</i>	26
3.6.3	<i>Invånarna i Dals-Ed ska känna delaktighet</i>	27
4	FINANSIELLA RAPPORTER	28
4.1	DRIFTBUDGET	28
4.2	INVESTERINGSBUDGET	31
4.3	RESULTATBUDGET	32
4.4	FINANSIERINGSBUDGET	33
4.5	BALANSBUDGET	34

1 KOMMUNSTYRELSENS ORDFÖRANDE

”Att göra en budget har nog aldrig varit svårare”

Detta citat är hämtat från senaste numret av tidningen Dagens Samhälle och tyvärr är det enkelt att instämma. Den som gör uttalandet är SKL:s chefsekonom Annika Wallenskog och bakgrunden är den osäkerhet som råder kring kommunsektorns ekonomi inför kommande år, allt utifrån det politiska läge som råder på riksnivå. I valrörelsen lovade i princip alla partier ökade resurser till kommunerna, men i väntan på en lösning av regeringsfrågan är det alltså ingen som kan effektuera sina löften. Dessutom levererades under hösten en utredning som har sett över det kommunala kostnadsutjämningsystemet. Förslagen i utredningen skulle vara till stor fördel för Dals-Ed och andra landsbygdskommuner, men även här kommer beslut och verkställighet tyvärr att dröja. Sedan flera år tillbaka känner vi till att kommunernas kostnadsutveckling inte matchas av en tillräcklig skattetillväxt och även om säkert mycket kan göras när det gäller effektivisering och prioritering så behöver staten ge sektorn stabila och förutsägbara villkor. Oavsett vilken regering som i slutänden tillträder får vi hoppas att man prioriterar dessa frågor.

I väntan på detta kanske man kan säga att även vi lägger fram en sorts ”övergångsbudget”. Vi vet och vi ser att kommunens ekonomi håller på att urholkas om vi inget gör och vi kan inte sitta still och avvakta eventuella bidrag från staten. Nej vi är skyldiga att agera för att varje skattekrona används så effektivt som möjligt och göra vad vi kan för att få en stabil och hållbar ekonomi i framtiden.

Tillsammans har vi enats om en strategi för att klara denna utmaning som går under namnet Långsiktig hållbar ekonomi och verksamhet (LEV). Detta är en strategi som skiljer sig från de traditionella, där kortsiktiga neddragningar ofta får långsiktigt negativa effekter för både medarbetare och kunder och kanske inte heller leder till den stabila ekonomi vi eftersträvar. Det handlar istället om ett kommunövergripande förändringsarbete, som syftar till att stärka och anpassa organisationen, till både struktur och kultur, för att bättre kunna ta oss an framtidens utmaningar. Ska vi lyckas krävs tid, tålamod och ett modigt ledarskap både från oss politiker och från våra ledande tjänstepersoner. Årets budgetförslag är ett tydligt ställningstagande för att detta är den rätta vägen att gå och därför sker också en extra satsning på att göra omställningsarbetet möjligt.

På en övergripande nivå är kommunen ändå inne i en väldigt positiv utvecklingsspiral vilket naturligtvis underlättar det nödvändiga omställningsarbetet. Under 2018 har t.ex. antalet invånare ökat vilket också gör att kommunens ekonomi stärks. Vi ser även att arbetsmarknaden är stark och allt fler kommer i arbete. Företagen ger oss positiva signaler för framtiden och det byggs fler bostäder. Ja trots en del mörka moln på himmelen finns det all anledning att vara optimistisk när det gäller Dals-Eds möjlighet att även i framtiden vara en attraktiv och hållbar kommun!

Martin Carling
Kommunstyrelsens ordförande

2 OMVÄRLDENS PÅVERKAN

ÖVERGRIPANDE FÖRUTSÄTTNINGAR OCH UTMANINGAR

Kommunernas förutsättningar formas till stor del av övergripande förändringskrafter och trender, som vi själva måste ha strategier för att möta. Vi får stöd med både spaning och strategier från olika håll, framförallt från SKL och staten.

Vägval för framtiden

SKL presenterar i sin nya omvärldsanalys fem övergripande områden - *globalisering, demografi, klimat, teknik och värderingar* - där förändringar av dem starkt påverkar samhällsutvecklingen. SKL betonar att "*De som bäst förstår och förmår att hantera dessa fundamentala förändringskrafter kan också bäst dra fördelar av dem*".

I spåren av de övergripande förändringskrafterna har identifierats 13 trender, i betydelsen en långsiktig förändring av en samhällsföreteelse, som antas påverka kommunsektorns uppdrag 10 år framåt.

1. Minskat lokalt och regionalt handlingsutrymme
2. Stigande förväntningar på välfärden
3. Hårdare konkurrens om kompetens
4. Ökad polarisering
5. Ökad bostadsbrist
6. Ökat fokus på landsbygden
7. Förändrat medielandskap
8. Minskad tillit
9. Ökade möjligheter att effektivisera med ny teknik
10. Ökat kommunalt fokus på integration
11. Ökad osäkerhet i världen
12. Fler geopolitiska konflikter
13. Från kunskaps- till nätverkssamhälle

Källa: SKL: *Vägval för framtiden 3 - Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030, feb 2018*

Kommunutredningen

En parlamentarisk kommitté har fått regeringens uppdrag att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar. Bakgrunden är bedömningen om att kommunerna kommer att ställas inför en rad utmaningar under de närmaste decennierna, bland annat till följd av den demografiska utvecklingen och den snabba urbaniseringstakten. För att kommunerna ska kunna möta samhällsutvecklingen krävs att de har en kapacitet som står i proportion till deras uppgifter. Uppdraget har fått benämningen *Kommunutredningen*, (FI 2017:02). Kommittén ska dels identifiera och analysera de utmaningar som väntas ha särskilt stor påverkan på kommunernas förmåga att klara av sina uppgifter, dels analysera i vilken mån kommunal samverkan, frivilliga kommunsammanläggningar, förändrade uppgifter, en asymmetrisk ansvarsfördelning och

andra tänkbara åtgärder kan bidra till att stärka förmågan att möta samhällsutvecklingen. Därefter ska kommittén föreslå vilka åtgärder som bör vidtas och hur en genomförandeprocess kan utformas inom ramen för nuvarande finansiering av den kommunala sektorn. Uppdraget i sin helhet ska redovisas senast 15 oktober 2019.

Källa: <http://www.sou.gov.se/kommunutredningen/>

Konjunkturläget

Konjunktoren i Sverige är fortsatt mycket stark. Även i EU är tillväxten starkare än den varit hittills efter den senaste finanskrisen. Läget i världen är samtidigt osäkert och utvecklingen kan ta olika riktningar. Sverige har haft många år med stark ekonomisk tillväxt och ligger före EU i konjunkturcykeln. Här är högkonjunktoren påtaglig, och arbetskraftsbristen stor, främst inom offentlig sektor. Bristen på arbetskraft är en starkt begränsande faktor för fortsatt stark tillväxt. SKL räknar med att skatteintäkterna i kommunsektorn kommer att öka betydligt långsammare de kommande åren än under de gångna åren, främst för att antalet arbetade timmar inte kan fortsätta öka i samma takt som hittills.

Kommunernas ekonomi

Trots starka ekonomiska resultat under några år har det finansiella sparandet i kommunerna varit negativt. Kommunerna har använt mer pengar än de har fått in, främst på grund av hög investeringstakt, som år 2020 beräknas vara dubbelt så hög som år 2008. Utrymmet för investeringar och underhåll kom inte upp till nödvändig nivå förrän på 2010-talet efter 1990-talets ekonomiska kris och finanskrisen 2008. Det återspeglas även i kommunernas upplåning, som har ökat 26 procent sedan 2012.

Investeringarna har alltså redan ökat och kommer att ta ett allt större utrymme av resurserna framgent. Den kommunala infrastrukturen, som till stor del byggdes under 1960–1980-talen, står inför betydande restaurerings- och nybyggnationsbehov. Behovet av att bygga förskolor, skolor, sjukhus och VA-system är stort, liksom att öka effektiviteten i redan befintliga lokaler, exempelvis genom ny teknik. I och med konkurrensen om arbetskraft drar byggprocesserna ut på tiden och kostnaderna ökar. I kombination med ett stort mottagande av asylsökande, framförallt år 2015, bidrar detta till att de demografiskt betingade behoven och investeringsbehoven nu och under några år framöver kommer att vara mycket höga.

Asyl- och flyktingmottagandet har också påverkat kommunernas ekonomi och verksamheter. Gemensamt för alla kommuner är den osäkerhet som effekterna av flyktinginvandringen har på de kommande årens ekonomiska utveckling.

Ytterligare en osäkerhet är vad som händer inom LSS-området. Till följd av Högsta förvaltningsdomstolens och Försäkringskassans bedömningar har många kommuner fått betydande kostnadsökningar för personlig assistans när kommunen fått ta kostnader som tidigare staten har tagit. Lagstiftningen är otydlig och öppnar för olika tolkningar. Det kommer att dröja tills tidigast 2020 innan effekterna av den pågående LSS-utredningen kan få genomslag.

De största utmaningarna för att klara framtidens välfärd

Sammanfattningsvis har två stora utmaningar identifierats för att klara välfärdens kvalitet i framtiden. Den första är att kunna rekrytera personal och den andra är verksamhetens finansiering.

Stora rekryteringsbehov

De stora kullarna under 1940-talet gör att andelen äldre nu ökar. Genom höga födelsetal och invandring ökar även andelen barn och unga. Detta ger ett högt demografiskt tryck, samtidigt

som andelen i arbetsför ålder ökar betydligt långsammare. Detta sker samtidigt som en stor grupp läkare, sjuksköterskor och annan vårdpersonal nyligen har gått i pension. Det bidrar till hög belastning i vård och omsorg, som en större andel unga nyanställda ska hantera. I kommunerna syns det även när det gäller bristen på pedagogisk personal, samhällsbyggnadsteknisk personal och socialsekreterare. På längre sikt bidrar invandringen positivt till sysselsättningen. Utan invandring skulle arbetskraften minska de kommande åren.

Totalt sett kommer rekryteringsutmaningen att växa och antalet sysselsatta behöver öka kraftigt kommande år. Fram till år 2025 behöver antalet sysselsatta öka med 124 000 personer för att bibehålla dagens verksamhetsnivå. Den totala nettoökningen av sysselsättningen fram till 2025 beräknas vara cirka 207 000, varför kommuner, landsting och regioner skulle behöva rekrytera 60 procent av den ökade nettosysselsättningen. Skulle sysselsättningen fortsätta öka i samma takt som hittills skulle hela den tillkommande sysselsättningsökningen behöva ske i kommunsektorn. Det är inte realistiskt. Istället behöver produktiviteten öka för att vi ska klara framtidens kompetensförsörjning.

Finansieringsutmaningen

För att klara ett resultat på 1 procent av skatter och statsbidrag samt bibehållit välfärdsåtagande behöver kommunsektorn tillföras en ökning av de generella statsbidragen fram till och med 2021, menar SKL. För att klara det uppsatta sparmålet fram till 2021, skulle staten behöva budgetförstärkningar på cirka 20 miljarder. Om ökningen av de generella statsbidragen uteblir, och med ett oförändrat välfärdsåtagande, skulle kommunsektorns resultat bli minus 27 miljarder, med oförändrade skattesatser efter 2019. Då ingår en skattehöjning 2019 med 20 öre, motsvarande 5 miljarder 2021.

Stort behov av omställning och fortsatta förändringar

Inför de utmaningar vi har framför oss kommer det att krävas att kommuner, regioner och landsting bedriver verksamheten *på ett helt annat sätt än i dag*. Förändringsarbete pågår redan på de flesta håll, men det krävs en utveckling mot en mer genomgripande omställning då förväntningarna på välfärden fortsätter att öka.

För att lyckas med omställningsarbetet krävs:

Digitalisering. Bättre nyttjande av teknikens möjligheter. Många tjänster inom välfärdsverksamheterna och processer inom de flesta yrken, kan göras bättre och mer kostnadseffektivt genom att använda digitaliseringens möjligheter.

Ökad samverkan. Samverkan måste öka mellan kommuner och mellan landsting och regioner. Det finns många uppgifter som kan utföras i samarbete för att hålla nere kostnaderna och höja kvaliteten i välfärdstjänsterna. Den möjligheten har nu bättre stöd i och med den nya lag om samverkan, som trädde i kraft i juli 2018.

Statlig styrning utifrån lokala behov. De senaste åren har inneburit en kraftig ökning av de riktade, detaljreglerade statsbidragen, medan de generella har minskat som andel av de totala statsbidragen. Det har medfört ökad ineffektivitet och har gjort det svårare att styra, utveckla och förändra verksamheterna. Den statliga styrningen behöver i betydligt högre grad utgå från de lokala behoven för att nå önskad effekt.

Rekryteringsstrategier för välfärdsjobben. Kommunsektorn arbetar redan idag med olika rekryteringsstrategier för att möta de demografiska utmaningarna, minska rekryteringsbehovet och öka arbetsgivarnas attraktionskraft. Arbetet – exempelvis med att förlänga och vidareutveckla arbetslivet, se heltidsarbete som norm och att använda kompetens på ett smartare sätt – kommer att fortsätta bidra till att utveckla välfärden.

Källa: SKL: Ekonomirapporten maj 2018

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH UTMANINGAR FÖR DALSEDSKOMMUN

För en liten landsbygdskommun som Dals-Ed har de nämnda utmaningarna ovan en påtaglig och stor inverkan på vår välfärdsutveckling, i synnerhet de två som utpekats av SKL som de största. Sambandet mellan kompetensförsörjning, finansiering och välfärdens kvalitet återspeglas i förändringsstrategins tre nyttoperspektiv Kund - Medarbetare - Ekonomi. Balansen mellan dem är en förutsättning för långsiktigt hållbar ekonomi och verksamhet.

Det är också viktigt att vi i kommunen upprätthåller en god kunskap om samtliga de övergripande förändringskrafter och trender som SKL's omvärldsanalys belyser, och att vi väljer rätt strategier för att hantera dem som är mest väsentliga för oss. Mycket handlar om att satsa på attraktivitetsskapande åtgärder. Att vi kan erbjuda människor möjligheter och livsmiljöer som ger upplevda fördelar jämfört med något annat och att vi kan *påvisa* det. Ett flertal förutsättningsskapande områden råder andra instanser över, men vi behöver ändå fortsätta göra vad *vi* kan för att minska urbanisering, utanförskap och negativ klimatpåverkan etc.

BEFOLKNINGSPROGNOS

Befolkningsstrukturen i Dals-Ed skiljer sig något gentemot rikssnittet. Av invånarna är 19 procent i åldrarna 0–17 år, att jämföra med 21 procent för riket. 54 procent av Dals-Edsborna är i åldrarna 18–64 år, att jämföra med 59 procent av riket. 27 procent är 65 år eller äldre jämfört med 20 procent för riket.

Jämfört med rikssnittet har Dals-Eds kommun alltså fler äldre, och färre i yrkesverksam ålder. Detta innebär att kommunen har en mindre andel personer som ska finansiera service och välfärd till en allt äldre befolkning. Delar av detta kompenseras genom de kommunala utjämningsystemen men inte en obetydande del måste kommunen själv klara av genom att hela tiden sträva efter en så kostnadseffektiv verksamhet som möjligt. Detta kan åstadkommas bland annat genom samverkan med andra aktörer och att hela tiden utvärdera de tjänster och den service som tillhandahålls av kommunen.

I Dals-Ed utgör kvinnorna 48 procent och männen 52 procent av befolkningen. I riket var fördelningen näst intill 50/50. Den totala medelåldern är 44,5 år, att jämföra med rikssnittet på 40,7 år.

Folkmängd Dals-Ed 31 december

Ålder	2013	2014	2015	2016	2017
0-4	245	244	207	242	232
5-9	240	247	251	247	249
10-14	246	245	270	273	269
15-19	255	260	247	252	241
20-24	303	298	274	260	264
25-44	1 010	1 029	1 040	1 048	1 047
45-64	1 266	1 214	1 193	1 186	1 163
65 -	1 175	1 227	1 317	1 269	1 298
Summa	4 740	4 764	4 799	4 777	4 763

Kön	2013	2014	2015	2016	2017
Män	2 457	2 480	2 500	2 492	2 489
Kvinnor	2 283	2 284	2 299	2 285	2 274
Summa	4 740	4 764	4 799	4 777	4 763

BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN UNDER PERIODEN 2018-2027

Statisticon AB har på uppdrag av Dals-Eds kommun tagit fram befolkningsprognos för perioden 2018-2027.

Statisticons kommentarer till prognosen är följande:

Under prognosperioden 2017 - 2027 kommer folkmängden i Dals-Eds kommun att minska med 263 invånare, från 4 763 till 4 500 personer.

Flyttnettot förväntas bli i genomsnitt -5 personer per år och födelsenettot -21 personer per år. Totalt ger detta en förändring med -26 personer per år.

Antalet inflyttade beräknas bli i genomsnitt 242 personer per år medan antalet utflyttade skattas till 247 personer. Detta ger ett årligt flyttnetto på -5 personer för varje år under prognosperioden.

Antalet barn som föds förväntas vara 38 per år i genomsnitt under prognosperioden medan antalet avlidna skattas till 59 personer. Detta medför en befolkningsförändring med -21 personer per år.

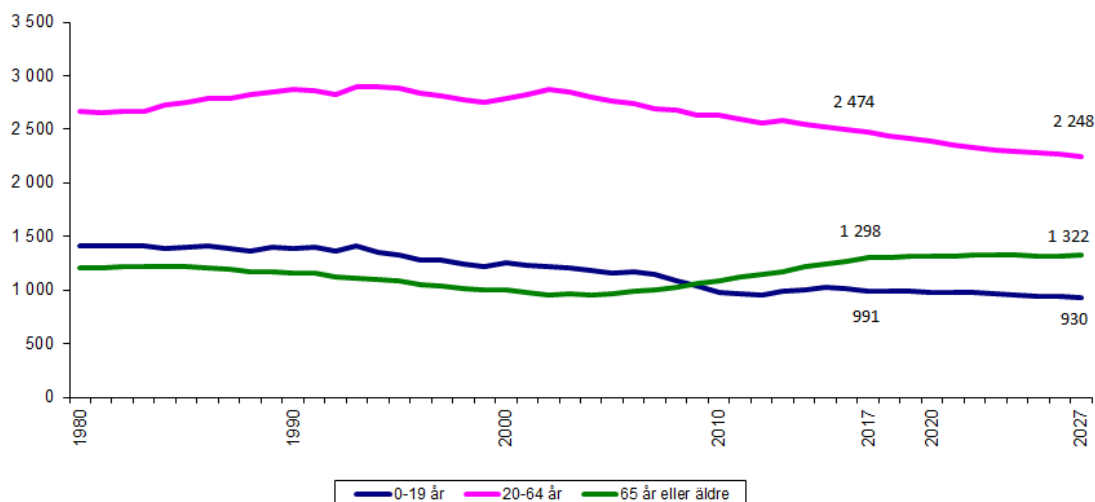
I tabellen nedan sammanfattas utvecklingen över tid av folkmängden och förändringskomponenterna. Uppgifterna för 2018 och framåt är prognostiserade värden.

	1980	1990	2000	2017	2018	2027
Födda	46	76	55	36	40	36
Döda	70	67	71	47	57	61
Födelseöverskott	-24	9	-16	-11	-16	-25
Inflyttade	201	346	262	272	253	239
Utflyttade	195	361	174	276	262	238
Flyttnetto	6	-15	88	-4	-9	2
Folkökning	-18	-6	72	-15	-25	-23
Folkmängd	5 287	5 416	5 047	4 763	4 738	4 500

Hur utvecklas folkmängden?

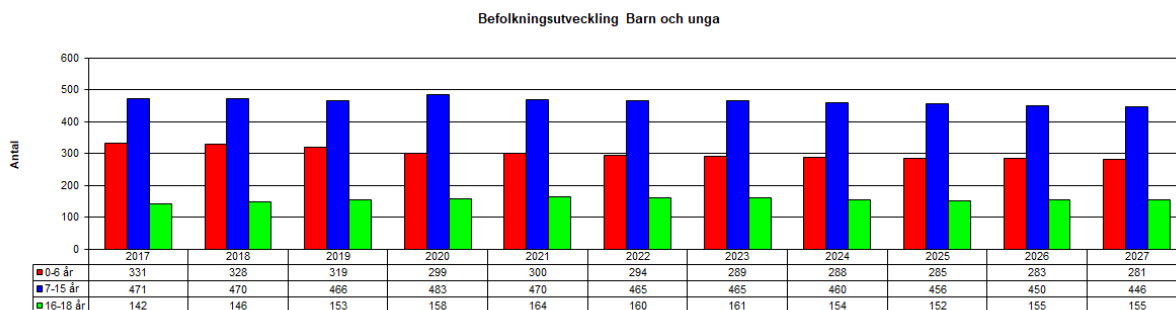
Folkmängden kan delas upp i tre åldersgrupper (0-19 år, 20-64 år och 65+) för att enkelt kunna beskriva folkmängdens sammansättning avseende hur många som ”kostar” respektive ”bidrar” till samhällsekonomin vid en viss tidpunkt. Uppdelningen är grov men ger en överblicksbild vars utveckling man kan följa över tiden. Uppdelningen ligger även till grund för att beräkna försörjningsbördan i kommunen. I diagrammet nedan visas utvecklingen av dessa åldersgrupper över tiden.

ANTAL INVÅNARE I DALS-EDS KOMMUN 1980-2027

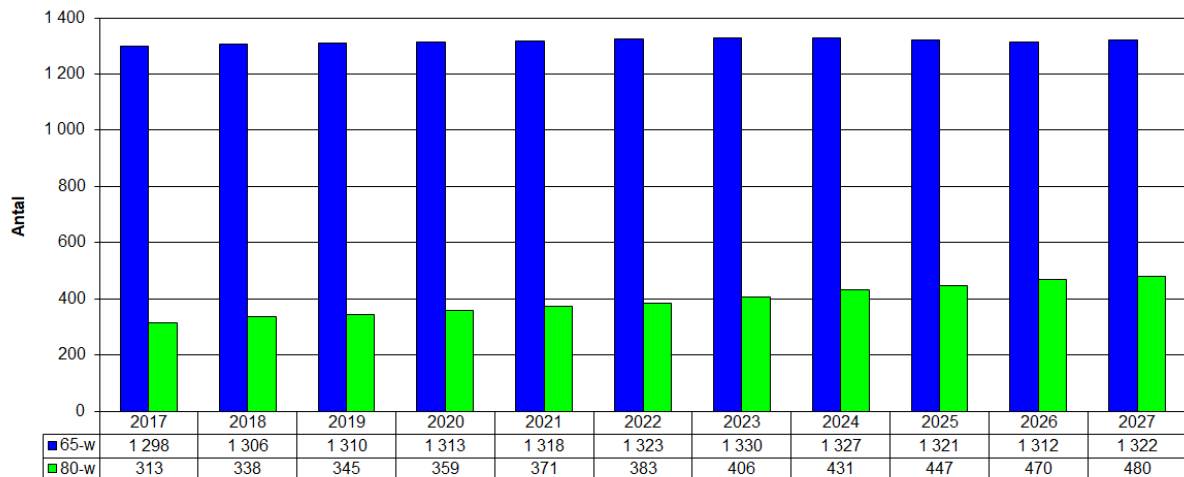

Den prognosmodell som används bygger på den så kallade kohort-komponentmetoden som innebär att man varje år framöver ökar kommuninvånarnas ålder med ett år i taget, lägger till antalet födda och inflyttade och drar bort antalet avlidna och utflyttade. I modellen är endast en sak säker; alla som överlever från ett år till nästa blir ett år äldre. De övriga delarna födda, döda, in- och utflyttade är osäkra och skattas via mer eller mindre avancerade statistiska metoder. Störst antalsmässig osäkerhet finns bland flyttningarna i åldersgruppen 18-24 år. För dessa åldrar är det generellt sett svårast att göra bra förutsägelser.

Nedan visas befolkningsprognosen uppdelat på gruppen barn och unga samt äldre för åren 2017-2027 där åren 2018-2027 är prognostiserade värden.

Befolkningsutveckling äldre

Befolkningsutvecklingen under 2018

Dals-Eds kommuns befolkningsutveckling under 2018 har hittills varit mycket bättre än den långtidsprognos som togs fram i februari-mars och som visas ovan. Under året har befolkningen ökat med drygt 50 personer att jämföra med prognosen som visade en minskning med 25 personer.

Detta innebär att underlaget för skatter och generella bidrag ökat med c:a 77 personer eller 4,3 mkr jämfört med budgetförutsättningarna från i våras.

3 BUDGETFÖRUTSÄTTNINGAR

3.1 KOMMUNENS UTVECKLING

RESURSFÖRDELNING

Som utgångspunkt för resurstilldelningen till FOKUS- och socialnämnden har under de senaste åren de demografiska förändringarna använts. Här har man då tittat på det definitiva utfallet 1 januari innevarande år och jämfört det med prognosen 1 januari respektive år under planperioden. Förändringen har sedan multiplicerats med de prislappar som tagits fram i utjämningsystemet. Bruttoberäkningarna för 2019 – 2021 skulle ge nedanstående resurstilldelning med hänsyn taget till att tilldelningen ska justeras utifrån det faktiska utfallet per 1/1 2018, dock ska alltid hänsyn tas till det faktiska behovet och ytterst det finansiella utrymmet totalt för kommunen:

Belopp i kronor	FOKUS	Soc	Totalt
Resurs i budget 2018	-535 396	2 874 017	2 338 621
Redan korrigerat i december 2017	275 698	-4 344 037	-4 068 339
Resurs i budget 2019	851 705	2 509 070	3 360 776
Resurs i plan 2020	-736 108	510 036	-226 072
Resurs i plan 2021	1 372 026	1 135 241	2 507 266
Summa	1 227 925	2 684 327	3 912 252

INDEXUPPRÄKNING FÖR PRIS- OCH LÖNEÖKNINGAR

Prognosen bygger på SKL:s bedömningar i cirkulär 18:37 (2018-10-19) avseende prisindex för kommunal verksamhet som uppgår till följande:

Personalkostnader

- 3,0 % (2019)
- 3,5 % (2020)
- 3,5 % (2021)

Indexuppräknings för personalkostnader har lagts i en central löneökningsspott. Denna kommer att fördelas när lönerevision har slutförts respektive år. Den generella löneökningsspotten för 2019 uppgår till 7.157 tkr inkl PO-påslag, motsvarande belopp för 2020 och 2021 beräknas till 8.600 tkr respektive 8.901 tkr.

Utöver den generella löneökningsspotten har för år 2019 258 tkr inkl PO-påslag avsatts centralt för att kompensera för ökade kostnader i samband med RIB-avtalet samt 1.200 tkr inkl PO-påslag för löneprioriteringar.

Övriga kostnader och intäkter

- 2,6 % (2019)
- 2,7 % (2020)
- 2,7 % (2021)

Indexuppräknings för övriga kostnader och intäkter har lagts ut på respektive nämnd (exklusive affärsdrivande verksamheter)

INTERNRÄNTA

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ger förslag på internränta för beräkning och fördelning av kapitalkostnader för aktiverade investeringar. Ambitionen med internräntan är att den ska fånga en rimlig räntenivå sett över en investerings hela livslängd. Förslaget tas fram i samband med att förutsättningarna för kommande års budgetarbete behöver fastställas.

En viktig grund för internräntans nivå är underlag från Kommuninvest på aktuell och prognostiserad genomsnittlig räntenivå hos de kommuner och landsting som lånar via dem. Den genomsnittliga lånekostnaden avser samtliga lån och inte enbart lån från Kommuninvest. Det är bland annat tillgången till denna information som gjort att SKL förändrat metod för att ta fram förslag till internränta.

Internräntan föreslås för år 2019 att sänkas med 0,25 procent till 1,50 procent.

Den föreslagna internräntan tas fram genom en ny metod. Denna bygger på sektorns egna upplåningskostnader. Huvudkällan är information från Kommuninvests skulddatabas, KI Finans.

PERSONALOMKOSTNADSPÅSLAG (PO)

Det rekommenderade personalomkostnadspåslaget (PO) uppgår för år 2018 till 39,17 procent. PO utgör en lättadministrerad och schablonmässig beräkning för internredovisning. Dals-Eds kommun har för år 2018 inte höjt detta utan ligger kvar på den tidigare nivån 38,46 procent.

PO-påslag för 2019 är preliminärt oförändrat 39,17 procent. Då kostnaderna för förmånsbestämd pension ökat kraftigt 2018 innebär det att ett ökat uttag av PO-påslaget för verksamheterna till 39,17 procent görs från och med 2019. Nämnderna kompenseras för denna ökning genom ramtillskott för 2019.

Personalomkostnadspåslaget är en intern kostnad för verksamheterna och en intern intäkt under kommunens finansförvaltning. Detta finansierar sedan kommunens kostnader för arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkringar samt nyintjänad pension inklusive löneskatt.

3.2 PERSONAL- OCH LÖNEPOLITIK

Dals-Eds kommuns lönepolitik grundas i lag och centrala avtal som gäller mellan SKL och de centrala fackliga organisationerna. För 2016 och framåt har flertalet av de fackliga organisationerna ingen nivå för garanterat utfall, vilket innebär större möjlighet för lokal lönebildning.

Utifrån kommunens lönepolicy ska Dals-Eds lönepolitik sträva mot att utveckla kvalitet, produktivitet och effektivitet i våra verksamheter samt bidra till att bibehålla och rekrytera kompetent personal. Vidare ska lönen spegla medarbetarens sätt att uppfylla arbetets krav och stimulera till förbättringar och kvalitet i verksamheterna. Dals-Eds lönepolitik bör därmed vara under ständig utveckling och anpassas till förändringar i organisationen och omvärlden, då det framigenom kommer att finnas ökade rekryteringsbehov bland annat inom vården, omsorgen samt i förskolan och skolan.

Utifrån SKL:s prognoser gällande prisindex för kommunal verksamhet som bland annat anger utvecklingen av arbetskraftskostnader för respektive år framgår i bedömningen 2018-10-19 att prognosen är 3,0 % för 2019, 3,5 % för 2020, samt 3,5 % för 2021. Prognosen grundas dock inte i Dals-Eds kommuns lokala lönebildning eller struktur.

Inför löneöversyn 2019 är utgångsläget respektive avtals utfall, utöver detta avsätts en pott för tillkommande prioriteringar i syfte att skapa förutsättningar för att hantera snedsitsar samt prioritera specifika grupper, totalt avsätts 3,5 % 2019 för att hantera båda dessa delar.

3.3 FINANSIELL ANALYS

Dals-Eds kommun budgeterar ett resultat för 2019 på 0,0 mkr. Relateras kommunens budgeterade resultat till skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag beräknas kommunens resultat hamna på 0,0 %. Resultaten under 2020 och 2021 har budgeterats till 0,8 % respektive 0,9 %.

Dals-Eds kommuns totala bruttoinvesteringar beräknas under 2019 uppgå till 27,5 mkr, vilket är en minskning jämfört med de investeringsnivåer vi haft de senaste åren beroende på om- och nybyggnationer av verksamhetsfastigheter. Totalt under perioden 2018-2021 beräknas kommunen investera totalt brutto för 53,9 mkr.

Självfinansieringsgraden av investeringarna beräknas uppgå till 60 % under 2019. Detta innebär att investeringarna under 2019 inte förväntas kunna finansieras med skatteintäkter och investeringsinkomster, utan kommunen måste använda viss likviditet samt framförallt verkställa tidigare beslutad extern upplåning för att finansiera investeringarna. Under de tre åren mellan 2019 och 2021 beräknas självfinansieringsgraden i genomsnitt uppgå till 124 %.

MÅL FÖR GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING

Dals-Eds kommun har beslutat i sina "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning" att god ekonomisk hushållning innebär att såväl kommunens finansiella som verksamhetsmässiga mål uppnås, att verksamheten bedrivs långsiktigt, ändamålmässigt och effektivt och att ekonomiska aktiviteter sker i enlighet med lagar, regler och etablerade normer.

De finansiella- samt verksamhetsmässiga målen beslutas i samband med att Kommunfullmäktige tar det årliga Budget- och måldokumentet.

RESULTAT OCH KAPACITET

Kommunfullmäktige beslutade 20 juni om preliminära ramar för budget 2019 samt riktlinjer för den fortsatta budgetprocessen.

Utgångsläget då för den preliminära fördelningen av ekonomiska ramar till nämnderna var de beräknade ramar som togs fram i budget 2018 avseende plan 2019. Utöver det så gjordes justeringar utifrån ny befolkningsprognos inklusive uppdaterad resursfördelning med anledning av demografiska förändringar samt ny skatteunderlagsprognos och prisindexbedömning från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Riktlinjerna för den fortsatta processen beskrevs enligt följande:

Kommunchefen tillsammans med ledningsgruppen ska arbeta med en konkret åtgärdsplan för att bromsa nettokostnadsutvecklingen i enlighet med strategin för långsiktig hållbar ekonomi och verksamhet (LEV). Här betonar kommunstyrelsen vikten av helhetssyn vid val av åtgärder samt att en löpande dialog förs med nämnderna inför att den samlade åtgärdsplanen läggs fram för respektive nämnd för beslut i samband med delårsbokslutet i augusti.

Det innebär att det totala anpassningsbehovet enligt ovanstående beräkning (4,3 mkr) samt eventuella ytterligare behov i respektive nämnd/verksamhet är ett gemensamt ansvar för kommunchefens ledningsgrupp att ta fram anpassningsåtgärder för. Detta läggs i en handlingsplan och fördelas ut per nämnd. Effekt beskrivs på kort (1 år) och lång sikt (-5 år).

Eventuella årliga obalanser, som blir en konsekvens av ett långsiktigt anpassningsarbete, enligt Strategi för LEV 2021, hanteras med hjälp av resultatutjämningsreserven. Detta ska belysas och kommuniceras tydligt.

Nämnder och förvaltningar har i övrigt att utifrån preliminära budgetramar samt det

pågående förändringsarbetet att beskriva grunduppdrag, kritiska kvalitetsfaktorer och kvalitetsindikatorer för respektive verksamhetsområde. Detta kommer att ge ambitions-, effektivitets- och kvalitetsaspekterna som ett komplement till volym- och indexuppräkningsarna som ligger till grund för ovanstående ramtilldelning.

Löpande dialog mellan KS-au, kommunchefens ledningsgrupp samt nämndernas arbetsutskott och förvaltningsledning ska ske under hela processen.

Under hösten kommer beslut att tas kring drift- och investeringsbudget för 2019, plan 2020-2021, skattesats samt taxor och avgifter.

Nya budgetförutsättningar hösten 2018

SKL har under hösten reviderat ner skatteunderlagsprognosen för 2018 samtidigt som prognoserna för 2019, 2020 och 2021 är något bättre. Utöver detta har kommunens befolkningsutveckling varit avsevärt bättre än den befolkningsprognos som togs fram i februari. Denne visade att befolkningen i kommunen skulle minska med totalt 25 personer under 2018, samtidigt visar den faktiska utvecklingen hittills i år att befolkningen ökat med 52 personer. Det innebär en differens mot budgeterad nivå om 77 personer vilket innebär ökade intäkter 2019 motsvarande 4,3 mkr.

Skatteunderlagsprognoser

	2017	2018	2019	2020	2021	2017-2021
SKL, okt	4,5	3,6	3,4	3,3	3,8	20,1
ESV, aug	4,4	3,7	3,4	3,3	3,3	19,4
SKL, aug	4,5	3,7	3,3	3,3	3,9	20,1
Reg, apr	4,5	3,6	3,9	3,7	3,5	20,8

Skatter- och generella statsbidrag

	Budget 2018	Prognos 2018	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
Skatteintäkter	193 891	194 298	200 980	204 982	212 913
Slutavräkning 2017, korrigerig	-843	-619			
Slutavräkning 2018	-1 443	5			
Slutavräkning 2019					
Inkomstutjämningsbidrag	76 354	75 695	77 907	78 718	77 808
Kostnadsutjämnig	4 765	4 443	7 381	7 541	7 705
Regleringsbidrag/-avgift	719	750	2 117	3 317	2 933
LSS-utjämnig	10 323	10 589	12 015	11 941	11 868
Fastighetsavgift	11 461	11 154	11 225	11 225	11 225
Generellt statsbidrag utifrån flyktingmottagande	3 994	3 994	2 219	1 330	0
Totalt	300 664	300 308	313 844	319 053	324 453
Antal invånare 1/11 året innan	4 765	4 767	4 815	4 785	4 756

Finansförvaltning	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
-------------------	-------------	-----------	-----------

Finansförvaltning	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
Egna skatteintäkter	-200 980	-204 982	-212 913
Generella statsbidrag och utjämning	-112 864	-114 071	-111 539
Pensioner	24 465	26 151	28 383
Arbetsgivaravgifter	67 584	69 950	72 398
Avtalsförsäkringar	108	111	115
Internränteintäkter	-6 847	-6 705	-6 705
Intäkt PO-påslag	-84 255	-87 203	-90 255
Borgensavgift Edshus	-655	-655	-655
Timplöneförändring hela kommunen	360	377	394
Förändring avskrivningskostnader	1 976	2 676	3 376
Ränteintäkter	-400	-400	-400
Räntekostnader	2 400	2 600	3 000
Totalt finansförvaltning	-309 108	-312 150	-314 801

Skatteintäkter och nettokostnadsutveckling

	2019	2020	2021
Skatteintäktsutveckling (%)	4,4	1,7	1,7
Nettokostnadsutveckling exkl jämförelsestörande poster (%)	4,5	0,8	1,5

Kommunens skatteintäkter inklusive kommunal ekonomisk utjämning beräknas öka under den kommande treårsperioden med 4,4 %, 1,7 % och 1,7 % per år. I ökningen 2019-2021 ingår det extra generella statsbidraget som regeringen avviserat till följd av den kraftiga flyktingtillströmningen i landets kommuner, för Dals-Eds kommun uppgår de preliminära beräkningarna till 3,9 mkr för 2019. För åren 2020 och 2021 uppgår de preliminära beräkningarna till 3,6 respektive 3,3 mkr. Från och med 2021 fördelas medlen endast per invånare och inte som tidigare år delvis via flyktingvariabel.

Kommunen budgeterar en oförändrad skattesats 23,21 % under perioden.

Kommunens nettokostnader beräknas öka under perioden med 4,5 %, 0,8 % och 1,5 % per år.

Årets resultat och jämförelsestörande poster

	2019	2020	2021
Årets resultat (mkr)	0,0	2,5	2,8
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster (mkr)	0,0	2,5	2,8
Årets resultat / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag (%)	0,0	0,8	0,9
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag (%)	0,0	0,8	0,9

Relateras kommunens resultat till skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag beräknas kommunen under 2019 redovisa ett resultat på 0,0 %. Jämfört med resultatet 2017 är det en försämring med 6,4 procentenheter, jämfört med prognos 2018 är det en förbättring med 4,0 procentenheter. Kommunen budgeterar inga jämförelsestörande engångsposter under perioden, vilket innebär att även kommunens resultat exklusive

jämförelsestörande engångsposter i förhållande till skatteintäkterna beräknas uppgå till 0,0 % respektive 0,8 % samt 0,9 % per år. Att beakta är att denna nivå innehåller anpassningsåtgärder med 3,0 mkr, 7,6 mkr respektive 10,6 mkr per år. Budgeten innehåller heller inga särskilt reserverade medel under fullmäktige för oförutsedda händelser/kostnader.

Budgeterade investeringsvolym

	2019	2020	2021
Investeringsvolym brutto (mkr)	27,5	11,4	15,0
Investeringsvolym efter avdrag för investeringsinkomster (mkr)	27,5	11,4	15,0
Investeringsvolym / skatteintäkter (%)	8,8	3,6	4,6

Dals-Eds samlade investeringsvolym beräknas under 2019 uppgå till 27,5 mkr, vilket är en minskning jämfört med de senaste årens nivåer till följd av ombyggnationer av skolor, nybyggnation av förskolor samt äldreboende. Inför år 2020 ska en plan tas fram avseende investeringar inom taxefinansierade verksamheter, då framförallt inom VA-verksamheten. Totalt under perioden 2019-2021 beräknas kommunen investera brutto för knappt 54 mkr. Största volymerna ligger i första delen av perioden.

Självfinansieringsgraden av investeringar

%	2019	2020	2021
Självfinansieringsgraden av nettoinvesteringar	60	174	139

Självfinansieringsgraden av investeringarna mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat före avskrivningar. 100 % innebär att kommunen kan skattefinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Självfinansieringsgraden av investeringarna efter avdrag för investeringsinkomster beräknas under 2019 uppgå till 60 %. Detta innebär att investeringarna under 2019 inte fullt ut kan finansieras med skatteintäkter och investeringsinkomster, utan kommunen måste använda viss likviditet samt verkställa tidigare beslutad extern upplåning för att finansiera investeringarna.

Kommunen har som mål att investeringar inom skattefinansierade verksamheter i grunden ska finansieras med egna medel. Undantag från detta ska endast vara möjligt vid stora och långsiktiga investeringar, det vill säga där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. Gällande investeringar inom affärsdrivande verksamheter (VA-/Renhållning, kommersiella fastigheter och exploateringar) kan om behov föreligger finansiering ske genom extern upplåning.

Kommunens självfinansieringsgrad av investeringarna beräknas under perioden 2019-2021 uppgå till 124 % och följer Kommunfullmäktiges mål kring finansiering av investeringar.

RISK - KONTROLL

Soliditet

%	2019	2020	2021
Soliditet enligt balansräkningen	38	39	40
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	15	17	18

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur

stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med eget kapital. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan utvecklas i positiv riktning. Detta innebär då att kommunen blir mindre skuldsatt och ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Soliditeten inklusive samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt beräknas under 2019 uppgå till 15 %. För 2020 och 2021 beräknas den öka till 17 respektive 18 %.

Kommunfullmäktige har i de finansiella målen för 2019 angett att soliditet inte ska vara lägre än 40 procent och inte minska fler än tre år i rad. Samtidigt ska soliditeten inklusive pensionsförpliktelser inte understiga 10 procent och på lång sikt öka.

Kommunalskatt

År 2018 uppgick Dals-Eds kommuns skattesats till 23,21 %. Skattesatsen har varit oförändrad de sju senaste åren. Inför 2012 skedde en skatteväxling med Regionen/Landstinget om 43 öre då ansvaret för kollektivtrafiken flyttades.

I de 49 kommunerna i Västra Götalands län varierade kommunernas skattesatser under 2018 mellan 19,96 % i Partille till 23,63 % i Munkedal. Den genomsnittliga skattesatsen i länet uppgick under 2018 till 21,71 %.

Kommunfullmäktige har i de finansiella målen för 2019 angett att skattesatsen ska vara oförändrad på nivån 23,21 procent.

Under perioden budgeteras en oförändrad skattesats på 23,21 %.

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Budgeten för Dals-Eds kommun är delvis upprättad i enlighet med de riktlinjer som antagits för god ekonomisk hushållning. Fyra av sex antagna finansiella mål från Kommunfullmäktige uppfylls men avseende nivån på kassalikviditeten samt resultatnivån så är läget bekymmersamt.

Kassalikviditeten förändras under perioden från 115 % till c:a 46 %, vilket ligger betydligt lägre än fullmäktiges mål på 70 %. För att uppnå fullmäktiges mål skulle resultatnivån vara högre samt investeringsnivån vara lägre, totalt motsvarande drygt 60 mkr, under planperioden om hänsyn även ska tas till övriga finansiella mål såsom upplåningsmål och soliditetsmål.

Gällande resultatnivån så ligger den på 0,0 %, 0,8 % respektive 0,9 % per år inklusive anpassningsåtgärder med 3,0 mkr, 7,6 mkr respektive 10,6 mkr per år. Budgeten innehåller heller inga särskilt reserverade medel under fullmäktige för oförutsedda händelser/kostnader.

Nämnder och förvaltningar har uppdraget att hantera uppkomna negativa budgetavvikelser genom åtgärder i verksamheterna, på både kort och lång sikt. På kort sikt ska kommunens samtliga verksamheter iakttä en generell återhållsamhet, med beaktande av nödvändig balans mellan kundnytta, medarbetarnytta och ekonomisk nytta. Arbetet med långsiktigt hållbara åtgärder ska fortsätta enligt den inslagna linjen utifrån strategin för långsiktigt hållbar ekonomi och verksamhet, under ledning av kommunchefens ledningsgrupp, i nära dialog med kommunstyrelsens arbetsutskott samt i det månatliga nämndssamrådet med övriga nämnders arbetsutskott.

3.4 FINANSIELLA NYCKELTAL

%	Bokslut 2017	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
RESULTAT - KAPACITET				
Skatteintäktsutveckling	1,0	4,4	1,7	1,7
Nettokostnadsutveckling exkl. jämförelsestörande poster	-2,2	4,5	0,8	1,5
Nettokostnadsandel	93,6	100	99,2	99,1
- Verksamhetens intäkter och kostnader (netto)	89,2	94,4	93,3	93,0
- Planenliga avskrivningar	4,2	5,0	5,2	5,3
- Finansnetto	0,3	0,6	0,7	0,8
- Jämförelsestörande engångsposter	-0,1	0,0	0,0	0,0
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster/ skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	6,3	0,0	0,8	0,9
Årets resultat / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	6,4	0,0	0,8	0,9
Självfinansieringsgrad av årets nettoninvesteringar	149	60	174	139
Nettoinvesteringar / skatteintäkter	5,3	8,8	3,6	4,6
Soliditet enligt balansräkningen	47	38	39	40
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser	19	15	17	18
Total skuld- och avsättningsgrad	53	62	61	61
-varav avsättningsgrad	2	3	3	3
-varav kortfristig skuldsättningsgrad	26	23	23	23
-varav långfristig skuldsättningsgrad	25	36	35	35
Kommunal skattesats	23,21	23,21	23,21	23,21
RISK OCH KONTROLL				
Kassalikviditet	115	41	44	46

Definitioner

Nettokostnadsandel

Löpande kostnader i % av skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag

Självfinansieringsgrad av nettoinvesteringar

(Resultat före extraordinära poster + avskrivningar) / investeringar

Soliditet

Eget kapital / tillgångar

Kassalikviditet

(Kortfristiga fordringar + kortfristiga placeringar + kassa och bank) / kortfristiga skulder

3.5 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH BALANSKRAVSUTREDNING MED RESULTATUTJÄMNINGSRESERV

Kommuner har sedan år 1992 enligt kommunallagen haft krav på sig att verksamheten ska bedrivas enligt god ekonomisk hushållning. Under år 2000 tillkom även balanskravet och under 2013 infördes en möjlighet till resultatutjämningsreserver. Samtliga dessa lagstiftningskrav ska årligen följas upp i årsredovisningens förvaltningsberättelse.

Inledningsvis i detta avsnitt redovisas kommunens finansiella mål och riktlinjer för god ekonomisk hushållning som Kommunfullmäktige fastställde under 2013. Därefter följer en beskrivning av budgeterad balanskravsutredning med resultatutjämningsreserv (RUR) för perioden 2019-2021.

God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning är ett lagstadgat krav som återfinns i 8:e kapitlet i kommunallagen. Kommunen ska upprätta riktlinjer för god ekonomisk hushållning. Vidare ska kommunen också ta fram finansiella och verksamhetsmässiga mål för god ekonomisk hushållning. Kommunen ska också besluta om man vill använda sig av en resultatutjämningsreserv.

Dals-Eds kommun har fattat beslut om "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning och hantering av resultatutjämningsreserv" under 2013. Dals-Eds kommuns riktlinjer för god ekonomisk hushållning tar sin utgångspunkt i att varje generation ska bekosta den kommunala service som konsumeras och därigenom lämna över en kommun med ett oförändrat finansiellt handlingsutrymme till kommande generationer. För att kunna leva upp till detta, har kommunen beslutat om sex finansiella mål. Dessa behandlas under detta avsnitt. Redovisningen av de verksamhetsmässiga målen för god ekonomisk hushållning återfinns under avsnittet "Kommunens övergripande utvecklingsmål"

1. Skattesatsen ska vara oförändrad på nivån 23,21 procent.

Kommunfullmäktige konstaterar att kommunens skatteuttag ligger på en hög nivå i jämförelser med riket i övrigt och har så gjort under ett antal år. Omvärldens och medborgarnas ökande krav innebär dock att fler och fler kommuner och landsting har sett sig tvungna att höja skatteuttaget under de senaste åren. Kommunfullmäktiges målsättning är därför att med befintligt skatteuttag klara de nuvarande och kommande utmaningarna med en oförändrad skattesats.

Budget 2019, plan 2020-2021 ligger i linje med målet.

2. Investeringar inom affärsdrivande verksamheter (VA-/Renhållning, kommersiella fastigheter och exploateringar) kan om behov föreligger finansieras genom extern upplåning. I dessa fall ska amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå.

Kommunfullmäktige har i det finansiella målet sagt att kommunen gällande de investeringar som görs inom affärsdrivande verksamheter såsom VA-, renhållning, kommersiella fastigheter och exploatering kan finansieras med externa lån då dessa i regel löper över lång tid.

Budget 2019, plan 2020-2021 ligger i linje med målet.

3. Kommunen ska inom skattefinansierade verksamheter i grunden finansiera sina investeringar med egna medel. Undantag från detta ska endast vara möjligt vid stora och långsiktiga investeringar, det vill säga där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. I dessa fall ska amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå.

Kommunfullmäktige har i det finansiella målet sagt att kommunen i grunden inte ska finansiera sina investeringar inom skattefinansierade verksamheter med externa lån utan dessa ska finansieras med skatteintäkter. Undantag från detta ska endast vara stora och långsiktiga investeringar där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. Med stora och långsiktiga investeringar avses investeringar och investeringsbidrag som överstiger 30 mkr och har en livslängd på minst 20 år.

Måttet för att mäta detta är självfinansieringsgraden av investeringarna som mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat före avskrivningar. 100 procent innebär att kommunen kan självfinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Budget 2019, plan 2020-2021 ligger i linje med målet.

4. Kassalikviditeten ska uppgå till minst 70 procent.

Kommunfullmäktige har satt målet att kassalikviditeten ska uppgå till minst 70 procent, detta utifrån ett kort och medellångt finansiellt perspektiv som innebär att kommunen inte behöver vidta drastiska åtgärder för att möta finansiella betalningstoppar. En kassalikviditet som uppgår till 100 procent eller mer innebär att samtliga kortfristiga skulder kan finansieras direkt med egna medel.

En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

Kassalikviditeten förändras under perioden från 115 % till c:a 46 %, vilket ligger betydligt lägre än fullmäktiges mål på 70 %. För att uppnå fullmäktiges mål skulle resultatnivån vara högre samt investeringsnivån vara lägre, totalt motsvarande drygt 60 mkr, under planperioden om hänsyn även ska tas till övriga finansiella mål såsom upplåningsmål och soliditetsmål.

5. Kommunens soliditet ska inte vara lägre än 40 procent och inte minska fler än tre år i rad. Samtidigt ska soliditeten inklusive pensionsförpliktelser inte understiga 10 procent och på lång sikt öka.

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan utvecklas i positiv riktning. Detta innebär då att kommunen blir mindre skuldsatt och ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Kommunfullmäktige har i sitt finansiella mål ansett att kommunens soliditet långsiktigt inte ska understiga 40 procent och inte heller minska fler än tre år i rad. Detta är en lägre nivå än tidigare målsättning beroende på att kommunen befinner sig i ett starkt expansivt läge med stora investeringar inom skola, omsorg och VA-området. På sikt behöver målsättningen återigen ökas för att minska kommunens skuldsättning och öka det finansiella handlingsutrymmet.

Kommunfullmäktige anser samtidigt att soliditeten inklusive samtliga pensionsförpliktelser inte ska understiga 10 procent och även denna ska på lång sikt öka.

Budget 2019, plan 2020-2021 ligger i linje med målet.

6. Resultatet inklusive samtliga pensionsförpliktelser ska under en treårsbudgetperiod vara så stort att investeringar inom skattefinansierad verksamhet, med undantag av stora och långsiktiga investeringar, kan egenfinansieras samt att Kommunfullmäktige inför varje budgetår kan avsätta en post för oförutsedda händelser/kostnader.

Kommunens resultat inklusive reavinster/-förluster och med samtliga pensionsförpliktelser redovisade ska under en treårsbudgetperiod vara så stort att investeringar som inte är stora och långsiktiga (understigande 30 mkr och har en livslängd under 20 år, enligt lånefinansieringsmålet) kan egenfinansieras samt att Kommunfullmäktige inför varje budgetår kan avsätta en post för oförutsedda händelser/kostnader.

Resultatnivån ligger på 0,0 %, 0,8 % respektive 0,9 % per år inklusive anpassningsåtgärder med 3,0 mkr, 7,6 mkr respektive 10,6 mkr per år. Budgeten innehåller heller inga särskilt reserverade medel under fullmäktige för oförutsedda händelser/kostnader.

Nämnder och förvaltningar har uppdraget att hantera uppkomna negativa budgetavvikelser genom åtgärder i verksamheterna, på både kort och lång sikt. På kort sikt ska kommunens samtliga verksamheter iakttä en generell återhållsamhet, med beaktande av nödvändig balans mellan kundnytta, medarbetarnytta och ekonomisk nytta. Arbetet med långsiktigt hållbara åtgärder ska fortsätta enligt den inslagna linjen utifrån strategin för långsiktigt hållbar ekonomi och verksamhet, under ledning av kommunchefens ledningsgrupp, i nära dialog med kommunstyrelsens arbetsutskott samt i det månatliga nämndssamrådet med övriga nämnders arbetsutskott.

Balanskravsutredning och resultatutjämningsreserv

Balanskravet är ytterligare ett lagstadgat krav som kommunen måste uppfylla enligt kommunallagen. Det trädde i kraft år 2000 och utgör en undre gräns för vilket resultat som är tillåtet att budgetera och redovisa.

Balanskravet innebär i korthet att kommuner och landsting ska besluta om en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Om resultatet ändå blir negativt i bokslutet är huvudprincipen att underskottet ska kompenseras med motsvarande överskott inom tre år och att Kommunfullmäktige i en plan ska ange hur det ska ske. Det finns dock ett undantag från huvudprincipen. Kommunfullmäktige kan med hänvisning till synnerliga skäl besluta om att inte återställa hela eller delar av ett underskott. Kommunfullmäktige kan även anta en underbalanserad budget med hänsyn till synnerliga skäl. Det är viktigt att understryka att de synnerliga skälen måste vara förenliga med god ekonomisk hushållning.

Sedan 2013 finns ett lagkrav på att en så kallad balanskravsutredning ska upprättas för att räkna fram ett balanskravsresultat. I tabell 1 nedan redovisas en budgeterad balanskravsutredning inklusive RUR för Dals-Eds kommun under 2019 till 2021.

Kommunen redovisar ett budgeterat årets resultat under 2019 på 0,0 mkr. Under 2020 beräknas det öka till 2,5 mkr och under 2021 till 2,8 mkr. Inga realisationsvinster eller andra poster som påverkar "årets resultat efter balanskravsutredning före avsättning till RUR" har budgeterats under perioden. Detta innebär att 0,0, 2,5 och 2,8 mkr utgör årets resultat efter balanskravsjusteringar.

Nästa steg i balanskravsutredningen utgörs av medel som förs till eller från resultatutjämningsreserven (RUR).

Sedan 2013 är det möjligt för kommuner och landsting att tillämpa RUR och under vissa förutsättningar föra medel mellan olika år. Tanken är att överskott ska kunna reserveras i RUR under finansiellt goda tider, då skatteintäkterna ökar ordentligt. För att sedan användas för att täcka hela eller delar av underskott under svagare tider, då skatteintäkterna minskar

eller endast måttligt ökar. RUR ska därigenom bidra med att skapa stabilare planeringsförutsättningar för kommuner och landsting. Den bakomliggande tanken är alltså att det rådande konjunkturläget inte ska påverka resurstilldelningen till verksamheterna i alltför hög utsträckning. Behovet av servicen som kommuner och landsting tillhandahåller minskar i regel inte i en lågkonjunktur, utan det kan snarare vara tvärtom för vissa delar av verksamheten. Dessutom framstår det inte som ändamålsenligt att behöva göra tillfälliga nerdragningar i verksamheten som sedan måste byggas upp igen när lågkonjunkturen är över.

Dals-Eds kommun har beslutat att använda sig av RUR. I enlighet med de krav som ställs i kommunallagens 8:e kapitel innehåller de av kommunen framtagna riktlinjerna för god ekonomisk hushållning även hanteringen av RUR.

Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer kan en reservering till RUR göras med högst det belopp, som motsvarar det lägsta av antingen den del av årets resultat eller den del av årets resultat efter balanskravsjusteringar, som överstiger 1 % av skatteintäkter samt statsbidrag och utjämning. Det är i enlighet med lagens lägstanivå. Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer kan en disponering från RUR göras, för att helt eller delvis täcka ett balanskravsunderskott, när skatteunderlagsprognosen för ett enskilt år faller under det tioåriga genomsnittet för skatteunderlagets utveckling. Detta ger kommunen goda förutsättningar att vid behov genomföra ett omställningsarbete och/eller överbrygga en lågkonjunktur.

I enlighet med riktlinjer för RUR har kommunen beslutat att reservera den del av resultatet som överstiger 1 %. Detta innebär att under planperioden 2019-2021 beräknas inga medel kunna reserveras till RUR.

Balanskravet uppfylls dock i budget och plan för perioden 2019-2021.

Tabell 1: Budgeterad balanskravsutredning 2018 - 2020

mkr	2019	2020	2021
Årets resultat	0,0	2,5	2,8
Avgår samtliga realisationsvinster	-	-	-
Tillägg för vissa realisationsvinster enligt undantagsmöjligheter	-	-	-
Tillägg för vissa realisationsförluster enligt undantagsmöjligheter	-	-	-
Tillägg för orealiserade förluster i värdepapper	-	-	-
Avgår återföring av orealiserade förluster i värdepapper	-	-	-
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	0,0	2,5	2,8
Reservering till resultatutjämningsreserv (RUR)			
Disponering från resultatutjämningsreserv (RUR)			
Balanskravsresultat	0,0	2,5	2,8

Tabell 2: Budgeterad reservering till eller disponering från RUR

mkr	2019	2020	2021
Ingående värde	30,0*	30,0	30,0
Reservering till RUR			
Disponering av RUR			
Utgående värde	30,0	30,0	30,0

* Uppskattat ingående värde

Kommunen räknar med ett ingående värde under 2019 för resultatutjämningsreserven på 30,0 mkr. Under perioden räknar kommunen inte med att varken kunna reservera eller behöva disponera några medel till och från RUR. Detta innebär att RUR beräknas vara oförändrad och uppgå till 30,0 mkr vid 2021 års utgång. I relation till skatteintäkter samt statsbidrag och utjämning beräknas RUR uppgå till 9,2 % under 2021. Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer finns inga begränsningar för maximal reservering i RUR.

3.6 KOMMUNENS ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSMÅL (Utdrag ur kommunens Utvecklingsplan 2016-2018 antagen av KF 2015-03-18 §11 samt antagen av KF 2018-03-14 §18 att avse även år 2019)

3.6.1 Dals-Ed - här jobbar vi för attraktivitet

Beskrivning

Vi ska tillsammans i Dals-Ed, genom trivsel, trygghet och framtidstro, skapa förutsättningar för alla människors möjligheter att förverkliga sina drömmar och idéer.

Boende- och verksamhetsmiljöer ska vara så attraktiva att vi som bor och verkar i kommunen trivs och önskar bo kvar samtidigt som nya attraktiva boenden, bra kommunikationer och infrastruktur, bidrar till att fler invånare, investerare och företagare dras till kommunen.

Dals-Ed ska vara attraktivt genom att kommuns verksamheter upprätthåller en hög kvalitet och service, flexibilitet och prestigelöshet. Kommunens verksamheter ska genom ständiga förbättringar, alltid erbjuda lite mer än förväntat.

Vi ska som kommun fortsatt vara känd för vårt företagsvänliga klimat. Entreprenörskap som förhållningssätt och möjligheter till valfrihet ska vara en naturlig del. Naturen har format särskilt goda förutsättningar i vår kommun som utgör en resurs för utveckling av besöksnäringen och fritidslivet. Det goda livet i Dals-Ed ska vara ett känt begrepp.

Prioriteringar
Förbättra möjligheterna att använda tåg för persontransporter (Invånarmål)
Öka tillgången av bostadsalternativ som är attraktiva för flera målgrupper (Invånarmål)
Förbättra tillgången av digitala kommunikationsmöjligheter (Invånarmål)
I Dals-Ed eftersträvar vi ett gott värdskap och försöker erbjuda lite mer än förväntat i alla kontakter (Servicemål)

3.6.2 Hållbarhet ska vara en självklarhet i Dals-Ed

Beskrivning

Med hållbarhet avser vi ett helhetsperspektiv innehållande tre delar; den sociala, den ekologiska och den ekonomiska. Delarna påverkar och förutsätter varandra. Ekonomiska framgångar kräver ekologisk hållbarhet och är en förutsättning för att skapa god folkhälsa och stabila sociala förhållanden. Hög sysselsättning bidrar till att upprätthålla välfärd och kvalitet i våra verksamheter samt bidrar till de gemensamma investeringar som fordras för omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle som i sin tur kan ge driftsekonomiska fördelar i framtiden. Allt hänger samman.

Dals-Ed ska vara en framtidskommun där goda utbildningsmöjligheter, goda arbetsvillkor och miljö-hänsyn utgör viktiga förutsättningar för hög sysselsättning inför framtiden. Ungas möjligheter till utbildning och arbete ska vara i fokus. Kommunens verksamheter ska vara effektiva och kontinuerligt anpassas utifrån aktuella förutsättningar och hålla budget i balans för att även i framtiden ha resurser att leverera god kvalitet.

Stabil ekonomi i balans kan skapas genom en gemensam syn på god ekonomisk hushållning som bidrar till förståelse och respekt för våra gemensamma tillgångar. På detta sätt kan en ekonomisk reserv byggas upp som ger utrymme för framtida investeringar och kan möjliggöra en lägre skattenivå utan att det äventyrar verksamheter och utbud.

Kommunen ska vara en attraktiv arbetsgivare och arbeta aktivt för att verksamheterna ska klara den framtida personalförsörjningen.

Prioriteringar
Minska utanförskapet (Invånarmål)
Öka andelen av förnyelsebar energi (Invånarmål)
Förbättra integrationen av nya invånare (Invånarmål)
Dals-Ed har en långsiktigt hållbar ekonomi (Ekonomimål)
Kommunens verksamheter har hög effektivitet, dvs levererar rätt kvalitet och är kostnadseffektiva och anpassningsbara (Kvalitetsmål)
Medarbetarna känner motivation och delaktighet och förstår sin roll och betydelse för att nå övriga mål (Medarbetarmål)

3.6.3 *Invånarna i Dals-Ed ska känna delaktighet*

Beskrivning

I Dals-Ed ska jämlikhet råda. Alla, unga som gamla, ska kunna påverka och medverka, vilja ta ansvar och möta varandra med glädje, respekt och förståelse.

Kommunens verksamheter ska präglas av öppenhet och tolerans samt främja engagemang och samverkan.

Alla, personal och kommuninvånare, ska ha möjlighet att kunna göra sig hörda.

Policydokumentet ”Våra värderingar” ska vara vägledande för kommunens personal.

Våra barn och unga är framtiden. Därför ska vi lyssna på barnen och särskilt ta hänsyn till deras behov.

Prioriteringar
Förbättra kommunens medborgardialog (Invånarmål)
Öka barn och ungas möjligheter till inflytande (Invånarmål)

4 FINANSIELLA RAPPORTER

4.1 DRIFTBUDGET

Sammanfattning

Generellt för samtliga nämnder gäller att löneökningar enligt ordinarie lönerevision kompenseras när utfallet är klart. Anslaget återfinns inom posten ofördelat under finansförvaltningen. Övrig indexuppräknings har gjorts både på verksamhetens externa intäkter samt externa kostnader exklusive kapitaltjänstkostnader.

Ingen indexuppräknings avseende intäkter, personalkostnader och övriga kostnader har gjorts på VA- och renhållningsverksamheterna, flykting- och integrationsverksamheterna samt Utsiktens gymnasieskola då dessa finansieras via taxor och avgifter respektive statsbidrag.

Gällande inventarieinvesteringar är grundprincipen att verksamheterna ska behålla uppkommet utrymme avseende avskrivningar och internränta om dessa minskar samtidigt som man ska inrymma i befintlig ram om dessa ökar.

FOKUS- och socialnämnden förväntas inrymma eventuella nettokostnadsökningar avseende ombyggnation av skolor och äldreboende samt nybyggnation av förskola inom tilldelad ram. Dock ska fortsatt dialog ske löpande med nämnderna kring förutsättningarna för detta.

Budgeten innebär att nämnderna kommer att tillföras totalt 16,6 mkr för 2019 samt 10,2 mkr respektive 12,9 mkr för åren 2020 och 2021. Av detta så ingår anpassningar på 2,9 mkr, 7,6 mkr respektive 10,6 mkr för åren 2019-2021. Dessa anpassningar föreslås hanteras av kommunchefens ledningsgrupp utifrån ett kommunperspektiv för att sedan fördelas till berörda verksamheter.

I ramtilldelningen finns totalt avsatt 5,5 mkr i gemensamt anslag för tillfällig förstärkning i samband med kommunens förändringsarbete.

Det gemensamma anslaget är tänkt att finnas kvar minst under hela planperioden.

	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
Finansförvaltning	-309 108	-312 150	-314 801
Ingående ram	-1 639	20 084	19 184
Löneökningsspott 2018	6 968	0	0
Löneökningsspott 2019-2021	8 615	8 600	8 901
Tillfällig förstärkning i samband med kommunens förändringsarbete	5 500	0	0
Tidigareläggning kostnader för ombyggnation äldreboenden	1 900	-1 900	0
Anpassningar att hantera på kommunövergripande nivå	-1 260	-7 600	-10 600
Totalt ofördelat	20 084	19 184	17 485
KF ingående ram	617	629	642
Höjd PO-påslag från 38,46% till 39,17%	1	0	0
Indexuppräknings verksamhetens kostnader (2,3%, 2,6%, 2,7%)	11	13	14
Kommunfullmäktige	629	642	656
Valnämnd	150	6	6
KS - Kommunledningsförvaltning ingående ram	26 189	28 974	28 976
Ramförändring	1 340	-250	0
Ny digital basplattform enligt KF beslut	1 125	0	0
Höjd PO-påslag från 38,46% till 39,17%	102	0	0
Indexuppräknings verksamhetens intäkter (2,3%, 2,6%, 2,7%)	-57	-67	-71
Indexuppräknings verksamhetens kostnader (2,3%, 2,6%, 2,7%)	275	319	339
KS - Kommunledningsförvaltning	28 974	28 976	29 244
KS - Samhällsbyggnadsförvaltning ingående ram	14 641	15 476	15 608
Ramförändring	0	0	0
Nettoöverskott flyktingmedel	482	0	0
Höjd PO-påslag från 38,46% till 39,17%	239	0	0
Indexuppräknings verksamhetens intäkter skattefin vht (2,3%, 2,6%, 2,7%)	-535	-618	-659
Indexuppräknings verksamhetens kostnader skattefin vht (2,3%, 2,6%, 2,7%)	649	750	799
KS - Samhällsbyggnadsförvaltning	15 476	15 608	15 748
Plan- och byggnadsnämnden ingående ram	2 140	0	0
Ramförändring	-2 140	0	0
Höjd PO-påslag från 38,46% till 39,17%	0	0	0
Indexuppräknings verksamhetens intäkter (2,3%, 2,6%, 2,7%)	0	0	-21

	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
Indexuppräknning verksamhetens kostnader (2,3%, 2,6%, 2,7%)	0	0	0
Plan- och byggnadsnämnden	0	0	0
<i>Socialnämnden ingående ram</i>	120 551	121 975	122 761
Ramförändring	649	510	1 135
Höjd PO-påslag från 38,46% till 39,17%	536	0	0
Indexuppräknning verksamhetens intäkter (2,3%, 2,6%, 2,7%)	-442	-511	-545
Indexuppräknning verksamhetens kostnader (2,3%, 2,6%, 2,7%)	681	787	839
Socialnämnden	121 975	122 761	124 190
<i>FOKUS-nämnden ingående ram</i>	119 662	121 796	122 434
Ramförändring	1 192	-136	1 372
Del av anpassningskrav om 540 tkr 2018 till följd av lärarlönesatsning	-101	0	0
Höjd PO-påslag från 38,46% till 39,17%	375	0	0
Indexuppräknning verksamhetens intäkter (2,3%, 2,6%, 2,7%)	-247	-285	-304
Indexuppräknning verksamhetens kostnader (2,3%, 2,6%, 2,7%)	915	1 059	1 128
FOKUS-nämnden	121 796	122 434	124 630
Resultat	24	2 539	2 842
Resultatmål 2 % av skatter och bidrag	6 277	6 381	6 489
Differens mot resultatmål	-6 253	-3 842	-3 647

4.2 INVESTERINGSBUDGET

För perioden 2019-2021 föreslås investeringar på totalt 53,9 mkr, utöver detta har kommunfullmäktige totalt beslutat om 139,3 mkr i investeringsanslag för 2018 (inklusive överfört från 2017). För att klara finansieringen av tidigare beslutade investeringar finns upplåningsbeslut på totalt 35 mkr avseende nybyggnation av förskola.

Nedanstående investeringsbudget/plan förutsätter upplåning avseende investeringar inom taxefinansierad verksamhet med 42,5 mkr under perioden.

Efter planperioden beräknas totala låneskulden uppgå till 157,3 mkr.

Belopp i tkr	Budget 2018	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
Skattefinansierat	105 921	17 500	11 400	11 400
- därav Kommunstyrelseförvaltning inventarier hela kommunen (ekonomichef)	3 000	3 000	3 000	3 000
- därav Kommunstyrelseförvaltning (MSB)	1 907	0	0	0
- därav Kommunstyrelsen (KS objektsreserv)	2 936	2 000	2 000	2 000
- därav Kommunstyrelsen (KS-ordf objektsreserv)	400	400	400	400
- därav Kommunstyrelseförvaltning (IT)	1 374	1 000	500	500
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (Resecentrum)	2 754	1 800	0	0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (fastighet skolor)	8 486	0	0	0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (fastighet förskola)	3 663	0	0	0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (fastighet äldreboende)	62 552	0	0	0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (fastighet LSS)	3 785	0	0	0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (fastighet skolrestaurang Haga)	7 000	0	0	0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (övriga fastigheter)	2 804	3 500	3 000	3 000
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (räddningstjänst)	1 936	1 100	500	500
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (säker cykel/gång Brandstation/Jordbron)	0	700	0	0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (övrigt)	3 324	4 000	2 000	2 000
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (övrigt)			2 200	
Taxefinansierat	32 365	10 000	0	3 600
- därav Vatten- och avloppsverksamhet	31 159	9 550	0	3 000
- därav Renhållningsverksamhet	1 206	450	0	600
Exploateringsverksamhet	975	0	0	0
- därav sanering Bålnäs industriområde	975	0	0	0
Totalt	139 261	27 500	11 400	15 000

4.3 RESULTATBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2017	Budget 2018	Prognos 2018	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
Verksamhetens intäkter	178 102	129 563	129 563	130 844	132 325	133 904
Verksamhetens kostnader	-437 904	-413 377	-427 092	-426 865	-430 139	-435 715
Avskrivningar	-12 272	-14 500	-13 247	-15 800	-16 500	-17 200
Verksamhetens nettokostnader	-272 074	-298 314	-310 776	-311 821	-314 314	-319 011
Skatteintäkter	191 603	193 891	194 298	200 980	204 982	212 913
Slutavräkning skatteintäkter	-717	-843	-824	0	0	0
Generella statsbidrag och utjämning	90 639	96 155	95 470	101 639	102 846	100 314
Fastighetsavgift	10 175	11 461	11 154	11 225	11 225	11 225
Finansiella intäkter	374	50	675	400	400	400
Finansiella kostnader	-1 381	-2 400	-2 000	-2 400	-2 600	-3 000
Resultat före extraordinära poster	18 619	0	-12 002	23	2 539	2 842
Extraordinära intäkter						
Extraordinära kostnader						
Årets resultat	18 619	0	-12 002	23	2 539	2 842

4.4 FINANSIERINGSBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2017	Budget 2018	Prognos 2018	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN						
Verksamhetens intäkter	178 102	129 563	129 563	130 844	132 325	133 904
Verksamhetens kostnader	-437 904	-413 377	-427 092	-426 865	-430 139	-435 715
Verksamhetens nettokostnader	-259 802	-283 814	-297 529	-295 221	-297 014	-301 011
Skatteintäkter och intäkter av bidrag	291 700	300 664	300 099	313 844	319 053	324 453
Finansiella intäkter	374	50	675	400	400	400
Finansiella kostnader	-1 381	-2 400	-2 000	-2 400	-2 600	-3 000
Justering av ej rörelsekapitalpåverkande poster	1 173					
Verksamhetsnetto	32 064	14 500	1 245	15 823	19 039	20 042
INVESTERINGAR						
Inköp av materiella tillgångar	-100 644	-145 711	-53 800	-112 961	-11 400	-15 000
Avyttrade materiella tillgångar	117 343	120 000	117 700			
Inköp av finansiella tillgångar	-43		-6 000			
Investeringsnetto	16 656	-145 711	-59 800	-112 961	-11 400	-15 000
FINANSIERING						
Utlåning/ökning långfristiga fordringar	-431	0	0	0	0	0
Långfristig upplåning	12 000	67 500	0	77 500	10 000	10 000
Amortering	-37 000	-4 606	-4 606	-4 606	-4 606	-4 606
Finansieringsnetto	-25 431	62 894	-4 606	72 894	-4 606	-4 606
Justering för rörelsekapitalets förändring						
Ökn(+)/minskn(-) pensionsskuld	552	5 398	4 676	-66	36	149
Ökn(-)/minskn(+) kortfristiga fordringar	2 470					
Ökn(+)/minskn(-) kortfristiga skulder	1 413					
Förändring av likvida medel	27 725	-62 919	-58 485	-24 310	3 069	585
Likvida medel vid årets början	41 271	64 989	86 760	28 275	3 964	7 033
Likvidia medel vid årets slut	86 760	2 070	28 275	3 964	7 033	7 618

4.5 BALANSBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2017	Budget 2018	Progno s 2018	Budget 2019	Plan 2020	Plan 2021
Tillgångar						
<i>Anläggningstillgångar</i>						
Materiella anläggningstillgångar	255 193	382 764	295 746	392 907	387 807	385 606
Finansiella anläggningstillgångar	15 372	14 942	21 372	21 372	21 372	21 372
<i>Omsättningstillgångar</i>						
Fordringar	37 611	40 080	37 611	37 611	37 611	37 611
Kassa och bank	86 760	2 070	28 275	3 964	7 033	7 618
Summa tillgångar	394 936	439 857	383 004	455 854	453 823	452 207
Eget kapital, avsättningar och skulder						
Eget kapital	185 162	163 174	173 160	173 182	175 721	178 562
därav årets resultat	18 619	0	-12 002	23	2 539	2 842
Avsättningar	7 277	12 705	11 953	11 887	11 923	12 072
Skulder						
Långfristiga skulder	98 188	161 082	93 582	166 476	161 870	157 264
Kortfristiga skulder	104 309	102 896	104 309	104 309	104 309	104 309
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	394 936	439 857	383 004	455 854	453 823	452 207
Ansvarsförbindelse pensioner	109 766	110 447	105 899	103 552	100 653	98 655